

Plats för installationer

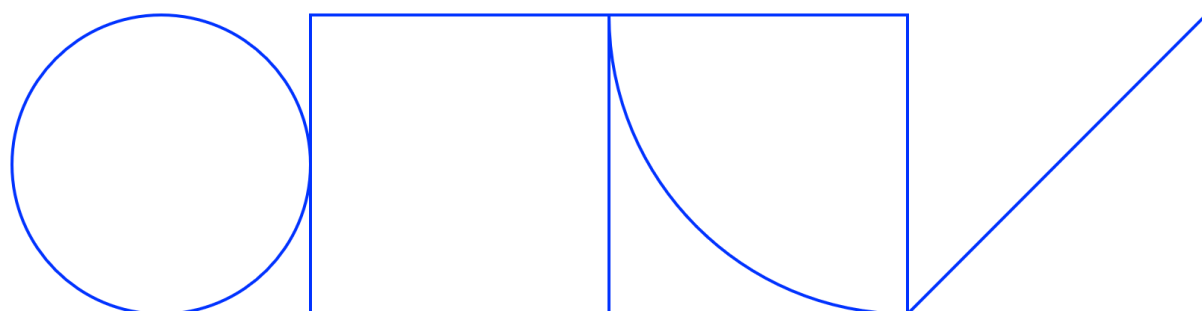
Branschrekommendation för att skapa hållbart utrymme för installationer

Marie Lundmark, projektledare

Säker Vatten, Installatörsföretagen, Svensk Ventilation och Isoleringsfirmornas Förening

2025-04-25

Uppdaterad version 2025-08-14

Förord

Branschorganisationerna Installatörsföretagen, Isoleringsfirmornas Förening, Säker Vatten och Svensk Ventilation har länge upplevt att utrymmet för att göra fackmässiga och långsiktigt hållbara installationer ofta är litet.

Effekten av det kan bland annat innebära ökade hälsorisker, risker för vattenskador och hög energiförbrukning.

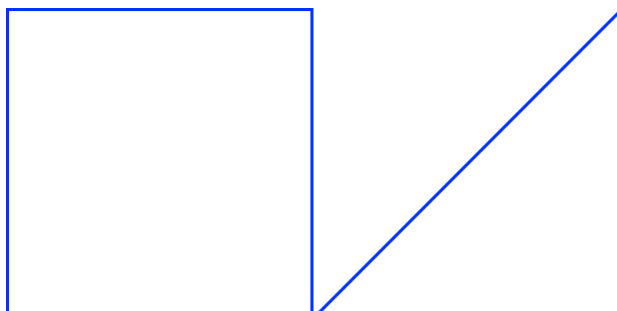
Boverkets nya byggregler 2025 är formulerade som funktionskrav utan allmänna råd och i huvudsak utan tekniska lösningar och exempel. I byggreglerna anger man att fackmässighet kan uppnås till exempel genom att använda branschrekommendationer, vilket ger branschorganisationerna en möjlighet att vägleda i frågan.

Med hjälp av medel från SBUF har branschorganisationerna ovan tillsammans med en stor referensgrupp bestående av branschföreträdare, byggbolag, arkitekter och försäkringsbolag satt fokus på frågan och tagit fram en arbetsmodell för att ta fram branschrekommendationer och en struktur för Branschrekommendation "Plats för installationer" inom VVS samt kartlagt och kommunicerat effekter av för lite plats för installationer.

Projektledaren vill rikta ett stort och innerligt tack till alla som på olika sätt har bidragit i projektet.

Stockholm augusti 2025

Marie Lundmark, Ellberga AB, projektledare

Sammanfattning

Syftet med projektet har varit dubbelt: dels att skapa gemensamma strukturer för att ta fram branschrekommendationer, dels att utveckla en specifik rekommendation med fokus på "Plats för installationer". Ett viktigt mål har också varit att synliggöra problematiken kring otillräckligt installationsutrymme och därigenom skapa förståelse och driva förändring hos målgrupperna.

Projektet har genomförts med en inledande kartläggning och enkät, följt av ett flertal möten med arbetsgrupp, referensgrupp och kommunikationsgrupp. Detta arbete har resulterat i flera kommunikationsinsatser och seminarier samt tre centrala dokument: ett bakgrundsmaterial, en arbetsmodell för att ta fram branschrekommendationer och en struktur för rekommendationen "Plats för installationer".

Det ursprungliga målet var att ta fram en gemensam rekommendation för hela installationssektorn. Det visade sig dock svårt att inkludera samtliga organisationers behov i ett enda dokument. Utifrån den mall, arbetssätt och struktur, som tagits fram för rekommendationer för plats för installationer kommer respektive bransch nu att efter detta projekt arbeta fram specifika branschrekommendationer. Detta arbete kommer att ske med samverkan och informationsutbyte mellan branscherna, dels för att fortsatt fokus på plats för installationer, dels för att rekommendationerna i viss mån behöver harmonisera för att inte otydlighet ska uppstå för användarna.

En hemsida för projektet var också planerad. Denna hemsida, www.branschrekommendationer.se, togs fram genom Säker Vatten. Här finns nu en samlingsplats för branschrekommendationer och plattform för informationsutbyte och samverkan för hela branschen.

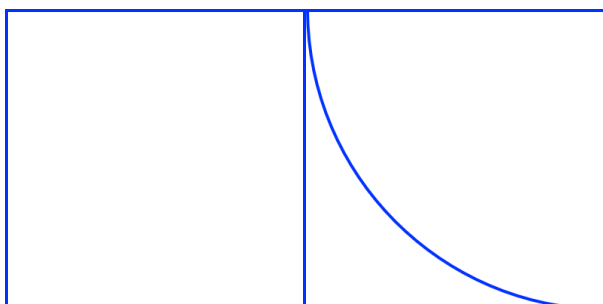
En grund har nu även lagts för det fortsatta kommunikationsarbete, vilket stärker respektive organisations arbete och skapar medlemsnytta för organisationernas medlemmar.

Slutrapporten utgörs av:

- Projektrapporten *Plats för installation - Branschrekommendation för att skapa hållbart utrymme för installationer*
- Bakgrundsmaterialet *Tillräcklig plats för installationer ger hälsosammare byggnader och ekonomisk drift*
- Dokumentet *Arbetsmodell för att ta fram en branschrekommendation*
- Dokumentet *Struktur för branschrekommendation Plats för installationer*
- Enkätsvaren från referensgruppen
- Länkar till inspelningarna av webinarier och podden

Innehåll

1. Bakgrund	4
2. Syfte	4
3. Medverkande	4
4. Genomförande av projektet	5
5. Projektets resultat	10
6. Slutsatser	12
7. Bilagor	12

1. Bakgrund

Bakgrunden till projektet var att flera branschorganisationer länge upplevt att utrymmet för installationer är för litet för att kunna göra hållbara och fackmässiga installationer. För lite utrymme för installationer kan innebära ökade hälsorisker, risker för vattenskador, högre energiförbrukning, sämre arbetsmiljö för montörer samt svårigheter med drift och underhåll. I Boverkets nya byggregler anger man att fackmässighet kan uppnås till exempel genom att använda branschrekommendationer, vilket ger branschen en möjlighet att ta fram verifierade lösningar.

Med det här SBUF-finansierade projektet ville branschorganisationer inom VVS (Installatörsföretagen, Säker Vatten, Isoleringsfirmornas Förening och Svensk Ventilation) sätta fokus på problematiken och ta krafttag för långsiktigt hållbara installationer från idéskede till färdiga hus.

2. Syfte

Syftet med projektet var dels att skapa en gemensam struktur och en arbetsmodell för att ta fram branschrekommendationer som fokuserar på "Plats för installationer", samt kommunicera problematiken med för lite plats för installationer, och därmed nå förståelse och förändring hos målgrupperna.

3. Medverkande

Projektet har bestått av en mindre arbetsgrupp som bland annat tagit fram arbetsmodellen för branschrekommendationer och strukturen för branschrekommendationer tillsammans med referensgruppen.

Dessutom har en kommunikationsgrupp arbetat fram ett bakgrundsmaterial och aktivt arbetat med att föra ut projektets budskap via egna kanaler (nyhetsbrev, webbsidor och podd), medverkande i mässor (Nordbygg och VVS-mässan) och i fyra webinarier.

Till projektet har en referensgrupp knutits för att regelbundet stämma av projektet arbete och inhämta synpunkter och förankring i verkligheten. Referensgruppen har bestått av experter och målgrupper för projektet.

Arbetsgruppen, som träffats sex gånger under projektet har bestått av:

Hans Söderström, Installatörsföretagen, Pär Bönnestig, Isoleringsfirmornas Förening, Sara Lehn, Säker Vatten, Fredrik Runius, Säker Vatten, Britta Permats, Svensk Ventilation, Andreas Martinsson-Björkdahl, Svensk Ventilation och Marie Lundmark, projektledare.

Kommunikationsgruppen, som träffats fem gånger under projektiden, har bestått av: Sofia Schack, Installatörsföretagen, Cecilia Sjösten, Svensk Ventilation, Pär Bönnestig, Isoleringsfirmornas Förening, Marie Lundmark projektledare och representation för Säker Vatten.

Referensgruppen, som träffats fyra gånger under projektiden, har bestått av: Kjell-Åke Hermansson, JM Bygg, Jan Fredriksson, Svensk Byggtjänst, Claes Dalman, Peab, Fredrik Gränne, NCC, Marie Forshällen, Skanska, Jenny Erlingstam, Stam Arkitekter, Ellinor Sundström, Link Arkitekt, Dan Johansson, Norconsult, Anders Rosenkilde, TMF, Mathias Eriksson, BKS Konsult, Johan Bertilsson, Holmströms Rör, Magnus Sundqvist, Rörtjänst i Örebro, Björn Berggren, Sveriges Allmännytt, Staffan Moberg, Svensk Försäkring, Madelene Hjortsberg, Boverket, Per Kempe, RISE, Andreas Orfanidis, Bravida VS, Sinan Eker, Norconsult, Jens Fredholm, Studentlitteratur, Catarina Warfvinge, Studentlitteratur, Bertil Jansson, Länsförsäkringar, Torbjörn Ivarsson, NCC, Sven Nyström, Arkitektens handbok, Mats Östlund, Emdar förlag.

4. Genomförande av projektet

Projektet har genomförts parallellt och integrerat med kommunikationsarbete och arbete med en arbetsmodell och en struktur för branschrekommendationer. Regelbundet har arbetsgrupp och referensgrupp träffats för att stämma av och revidera och justera arbetet i projektet.

4.1 Första steget – Inriktning och prioriteringar

Projektet inleddes i december 2023 med en enkät till referensgruppen, för att ringa in problematiken med för lite "Plats för installationer", och få referensgruppens förslag till lösningar som också har legat till grund för bakgrundsmaterialet.

Enkäten gav varierande svar om hur ofta och mycket för lite plats för installation försvårar, men gruppen var enig om att för lite plats sänker kvalitet och hållbarhet av installationen. Ett tydligt önskemål var att få verifierade branschrekommendationer där många organisationer står bakom, för att förhindra fri tolkning från olika intressegrupper.

Enkätsvaren redovisades i samband med en workshop med referensgruppen den 9 januari 2024. Vid mötet gav också Dan Johansson, Norconsult en resumé av ett tidigare SBUF-finansierat projekts, resultat och bedömningar från 2019 (SBUF 13641), som också hade fokus på plats för installationer och tidiga skeden. Mats Person från Malmöuniversitet berättade om tidiga skeden och Bygga Ai som är en kunskapsbank med praktiska erfarenheter, råd och tips från genomförda byggnadsarbeten, som byggts upp med stöd från SBUF.

Därefter berättade Madeleine Hjortsberg, Boverket, om de nya byggreglerna och vilken roll

branschrekommendationer kan ha för att uppfylla Boverkets nya byggregler och för ett fackmässigt utförande.

Enkätsvaren, workshopen och diskussionerna från mötet har sedan genomsyrat projektet.

4.2 Kommunikationsinsatser

Med enkätresultatet och inriktningen i projektet som bas, startade arbetet med kommunikationsaktiviteterna.

4.2.2 Steg 1 – Bakgrundsmaterial

För att belysa problematiken och effekterna av för lite plats för installationer, arbetades ett bakgrundsmaterial fram. Det fick också en fin layout och har sedan använts av samtliga aktörer i projektet för att sprida kunskap om för lite plats för installationer.

Bakgrundsmaterialet utgörs av bilaga 1 till slutrapporten.

4.2.3 Steg 2 Offentliggörande

I samband med Nordbygg i slutet av april 2024, bjöds målgrupperna för projektet in till ett öppet lunchseminarium med en paneldiskussion om problematiken med för lite plats för installationer.

I panelen ingick Fredrik Runius, Säker Vatten, Hans Söderström, Installatörsföretagen, Eva Ryberg, Norconsult, Andreas Martinsson Björkdahl, Svensk Ventilation, Niklas Lundborg, Belisol och Allan Rasmussen, JM bygg. Seminariet modererades av Martin Brunnkvist, Säker Vatten.

Seminariet marknadsfördes både före, under och efter via Installatörsföretagens, Isolerfirmornas Förenings, Svensk Ventilations och Säker Vattens nyhetsbrev och sociala medier. Som en spinn-off från seminariet gjorde Installatörsföretagen en special-podd med samma tema som seminariet, där flera av personerna i panelen deltog. Podden har fått stor spridning och finns att lyssna på här:

podcasts.nu/avsnitt/installatorspodden/27-gor-plats-for-installationer-CpOo7BrsvJ

4.2.4 Steg 3 Fortsatt kommunikation under projektiden

För att ytterligare lyfta projektet kommunikativt, arrangerades fyra webinarier under hösten/vintern 2024-2025. Webinarierna var kostnadsfria och arrangerades som modererade studiosamtal under 30 minuter över lunch på fredagar.

Teman för webinarierna var:

- **1 Energieffektivisering i byggnader**
18 oktober kl 12:00-12:30
- **2 Brandsäkerhet i fastigheter**
8 november kl 12:00-12:30
- **3 Energieffektiv ventilation och hälsa**
17 januari 12:00-12:30
- **4 Vattenskador och hållbart byggande**
7 februari kl 12:00-12:30

Samtliga webinarier direktsändes och finns också inspelade och kan ses i efterhand via INs Youtube-kanal.

www.youtube.com/playlist?list=PLBQda_IDkSu5C9W1YPVPriutz7JKk9IIN

Några delar/citat som framkom från respektive webinarium:

1 Energieffektivisering i byggnader (Lotta Bångens och Hans Söderström)

- Hittills har det fokuserats mycket på nyproduktion, men den största besparingen görs ju i det befintliga beståndet.
- Ofta styr det kortsiktiga ekonomiska tänket, när vi istället bör se fastigheterna ur ett livscykelperspektiv.
- Ges plats för installationer finns goda förutsättningar för ett fackmässigt utförande av installationerna. För små utrymmen ger ofta störningar under produktionsskedet och därigenom fördyringar av projektet.
- För bostadshus får den initialt designade planlösningen en viktig roll för hur alla installatörer ska få plats med sina installationer.
- Kommunikationen mellan parterna i alla skeendet viktig.

2 Brandsäkerhet i byggnader (Caroline Bernelius-Cronsioe och Ville Bexander)

- För lite plats -> ökad brandrisk. Isolering och brandtätning blir svårt att utföra fackmässigt.
- Viktigt att "brand-tänkande" kommer med i tidigt skede.
- Kommunikation mellan byggprocessens olika stadier mycket viktig. Är som ett stafettlopp, växlingarna kan vara avgörande.
- Brandkonsulten bör få vara mer delaktig i hela byggprocessen.
- Brand går att 3D-projektera, kan då kontrolleras med övriga aktörer.
- Är det för trångt bland installationerna, kan det vara svårt att kontrollera i det kommande systematiska brandskyddsarbetet (SBA).

3 Energieffektiv ventilation och hälsa (Andreas Martinsson Björkdal och Fredrik Haux)

- Ventilation tar plats, ju mer luft, ju större platsbehov. För litet utrymme ger högre energiförbrukning och större risk för ljudproblem.
- Regler rörande ventilation tas parallellt upp i både BBR och i Arbetsmiljöverkets föreskrifter. Dessa ska gälla även för att klara behovet för överkänsliga.
- Att ha kunskap om god luftkvalité viktig för alla inblandade.
- Brist på god ventilation kan ge upphov till mögelproblem i byggnaderna. Stor hälsorisk.
- God arbetsmiljö ska också gälla under installationsskedet.

4 Vattenskador och hållbart byggande (Eva Ryberg och Pierre Lundborg)

- Installationskonsulten kommer ofta in för sent i processen, efter det att bygghandlingarna är fastställda.
- Nya BBR, ger ökad innovationsgrad vilket kan ge ökat risktagande.
- Idag är det mycket fokus på hållbarhet, energi och tillgänglighet, inte på att kunna utföra installationsarbetet fackmässigt.
- Kommunikation är mycket viktigt. Gäller att ha förståelse för varandras uppdrag.
- Viktigt att arkitekten belyser eventuella problem tidigt till byggherren så att denne kan ta rätt beslut.
- Hjälpmedel: Tidig samverkan mellan arkitekt och installations-konsulterna/entreprenörerna
- Du som installationskonsult, ta plats tidigt i byggprocessen! Viktigt att tänka framåt, tänk flexibelt. Fastighetsvärdet kan påverkas av hur flexibel byggnaden är!

Några slutord från webinarierna:

- Branschrekommendationer kan vara till stor hjälp för att säkerställa att Boverkets nya byggregler uppfylls och att installationerna kan utföras på ett fackmässigt sätt.

- Minimera byggfelen och dess kostnader genom en tidig samverkan mellan alla inblandade aktörer: Byggherre, arkitekt, projektörer och entreprenörer.
- Ge installationskonsulten möjlighet att få ta plats redan från idéskedet, underlättar alla senare skeden.

Webbinarierna har marknadsförts offensivt i samtliga organisationers nyhetsbrev och övriga kommunikationskanaler och har fått mycket fin feedback från tittarna.

4.2.5 Hemsida

Inom ramen för projektet fanns ursprungligen en idé att ta fram en gemensam hemsida för "Plats för installation", där bakgrundsmaterial och branschrekommendationer kunde ha en egen hemvist.

Denna hemsida, www.branschrekommendationer.se, togs fram genom Säker Vattens försorg. Här finns nu en samlingsplats för branschrekommendationer för samverkan och informationsutbyte.

Branschorganisationerna har använt sina etablerade kommunikationskanaler och plattformar och övriga kommunikationsplattformar för att sprida information om projektet.

4.3 Arbetsmodell och struktur för branschrekommendation

I projektet arbetade vi fram en struktur och ett arbetssätt för att ta fram en branschrekommendation. Enkäten som diskuterades på första mötet var grunden för arbetsmodellen. Några punkter som diskuterades var:

- Vem som är huvudman och ansvarig för att rekommendationen uppdateras, revideras
- Att en branschrekommendation ska ha bred förankring
- Att en branschrekommendation ska innehålla exempel på teknikutrymmens storlek samt storlek och placering av stammar
- Att branschrekommendationen ska vara verifierad av tredje part
- Checklistor
- Fokus på hållbarhet

Branschrekommendationer ska innehålla rekommendationer för att uppfylla funktionskraven i Boverkets byggregler och beskriva ett fackmässigt utförande.

Bilaga 2: Arbetsmodell för att ta fram branschrekommendation

En struktur för en branschrekommendation för "Plats för installationer" har arbetats fram. Workshopen med Rafed Sadek, Installatörsföretagen, Hans Söderström, Installatörsföretagen, Fredrik Runius, Säker Vatten, Eva Ryberg, Norconsult, Sinan Eker Norconsult och Pär Bönnestig, Isolerfirmornas Förening som gjordes under våren 2024 lade grunden till struktur och ett arbetssätt för branschrekommendationer "Plats för installationer"

Det har hållits ett flertal möten i arbets- och referensgruppen där strukturen för branschrekommendationen har utvecklats. Strukturen för branschrekommendation "Plats för installationer" kan ligga till grund för framtida branschrekommendationer för respektive disciplin och är ett hjälpmedel för vad man ska tänka på i de olika skedena i byggprocessen, från den först kontakten med byggherren där arkitekten ska kunna argumentera för platsbehovet för VVS-installationer till erfarenhetsåtervinning och relationsritningar.

Tanken med projektet var från början att ta fram en branschöverskridande rekommendation för "Plats för installationer", men projektet landade i att det är för omfattande. Det blir mer tydligt och mer lättarbetat att ta fram flera specifika rekommendationer, i stället för en enda övergripande.

Därför kommer varje branschorganisation att fokusera på att ta fram rekommendationer specifikt för sina områden, baserat på den struktur, och det arbetssätt som projektet tagit fram för framtagande av branschrekommendationer.

Organisationerna har kommit olika långt i den processen, men har under projekttiden haft ett mycket givande utbyte av erfarenheter.

Bilaga 3 Struktur för branschrekommendation

5 Projektets resultat

Projektet har resulterat i:

- Bakgrundsmaterial som kan användas i marknadsföring för projektet "Plats för installationer".
- En arbetsmodell för branschrekommendationer för installationer samt
- En struktur för "Plats för installationer" har tagits fram.

Framöver kommer varje branschorganisation att fokusera på att ta fram rekommendationer specifikt för sina områden, baserat på den struktur, och det arbetssätt som projektet tagit fram.

Kostnadspåverkan från idéskede till relationshandlingar

Det som vi och tidigare SBUF-finansierade projekt kom fram till är att det är viktigt att det blir rätt i de tidiga skedena. För lite plats för installationer kan innebära ökade hälsorisker, större projektkostnader i slutfasen samt fördyrad drift av fastigheten.

Vilket skede: Idé Program FU BH Produktion

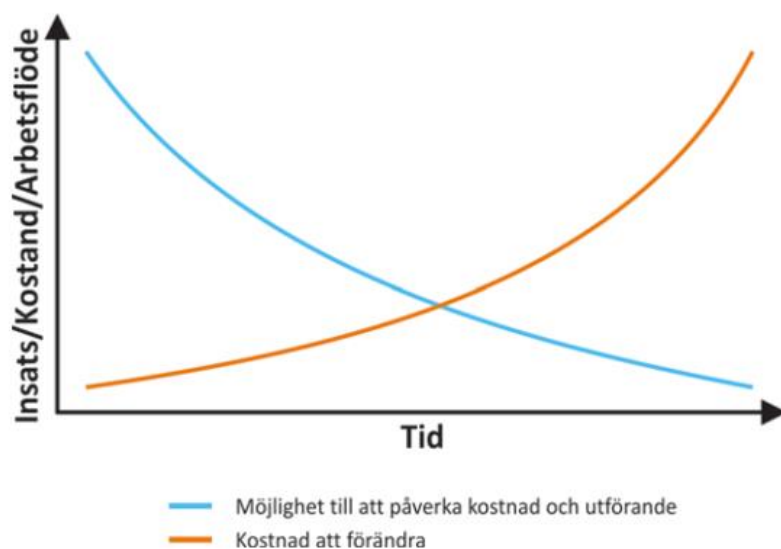

Bild: Kostnad respektive möjlighet att påverka under projekts olika faser.

Projektet har resulterat i:

- Framtagande av bakgrundsmaterial
- Inspelningar av poddavsnitt och webinarier
- Kommunikationsinsatser via flera kanaler.
- En ökad samsyn mellan representanter från hela byggprocessen, till exempel byggherrar, byggtreprenörer, producenter av bygg- och installationsprodukter, projektörer, installatörer, försäkringsbolag, myndigheter och representanter från högskolor om vikten av mer plats för installationer i tidiga skeden.
- En arbetsmodell för att ta fram branschrekommendationer
- En struktur för att ta fram branschrekommendationer för Plats för installationer.

6 Slutsatser

I projektets inledande fas blev det tydligt att aktörerna inom installationssektorn har olika förutsättningar, vilket försvårade att ta fram en enhetlig branschrekommendation. Projektet valde att se detta som en möjlighet snarare än ett hinder. Genom att ta in olika perspektiv från bland annat referensgruppsmötena och analysera den information som framkom, kunde projektet utveckla verktyg och strukturer som har lagt grunden för kommande arbete med de specifika branschrekommendationerna. Detta stärker förutsättningarna för att de framtida branschrekommendationerna ska ge effekt och bidra till en bättre utveckling inom sektorn.

Projektet har medfört en ökad samförståelse för plats för installationer och lagt grunden för fortsatt samverkan och harmonisering av branschrekommendationer. För de deltagande organisationerna har projektet även lett till ett ökat stöd och förtydligande i kommunikations- och opinionsarbete. Detta medför att projektet Plats för Installationer fortsatt kommer att skapa medlemsnytta för organisationernas medlemmar.

7 Bilagor

1. Bakgrundsmaterial Tillräcklig plats för installationer ger hälsosammare byggnader och ekonomisk drift
2. Arbetsmodell för att ta fram branschrekommendationer
3. Struktur för Branschrekommendation "Plats för installationer", PFI
4. Enkätsvaren